novoměstský kurýr

05/2017

ČLÁNKY - INFORMACE - AKTUALITY - NÁZORY- FOTOGRAFIE

Podbřezí, dříve Skalka. V pozadí zámek, v popředí část návsi s rybníčkem. Pěkná obec. Hodně pěkná obec. Foto: J.B.

w w w . n o v o m e s t s k y k u r y r . i n f o

OBSAH:

MAPA REGIONU
OBCE S VAZBOU NA NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ
PODBŘEZÍ - CO O SOBĚ NAPSALI V ROCE 1939
PODBŘEZÍ Z INTERNETU
NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ
FOTO Z OBCE PODBŘEZÍ
POHLEDY Z MĚSTA
OD KLADSKÉHO POMEZÍ
INSPIROMAT
ŽERTOVNÉ OBRÁZKY
FOTO NA ZADNÍM LISTU

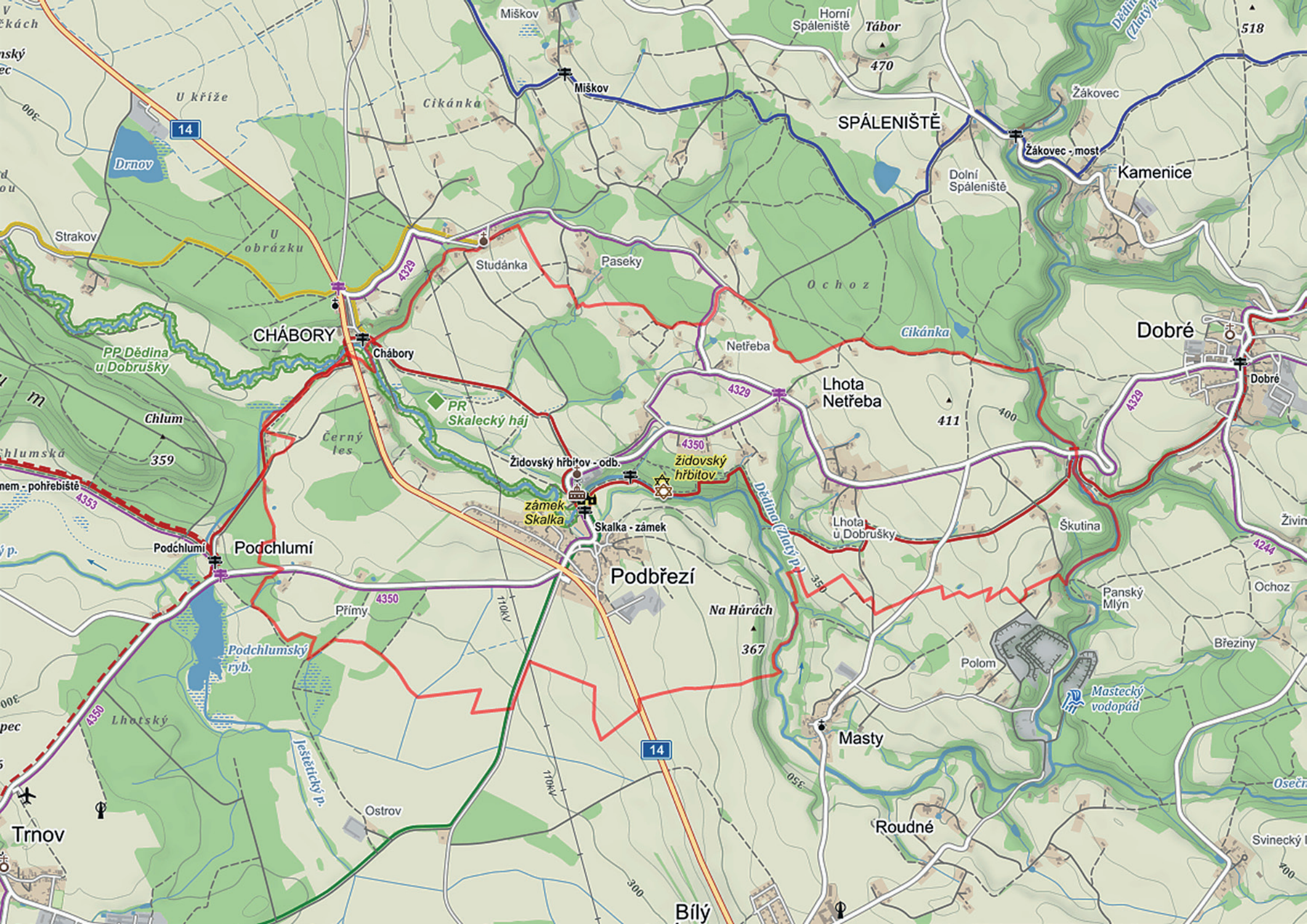
Miškov
Horní Spáleniště
Tábor
470
518
U kříže
Cikánka
14
Drnov
Miškov
SPÁLENIŠTĚ
Žákovec
Žákovec - most
Kamenice
Dolní Spáleniště
Strakov
U obrázku
Studánka
Paseky
4329
Ochoz
CHÁBORY
Chábory
PP Dědina u Dobrušky
PR Skalecký háj
Netřeba
Cikánka
Dobré
Lhota Netřeba
411
400
Chlum
359
Černý les
4350
Židovský hřbitov - odb.
židovský hřbitov
zámek Skalka
Skalka - zámek
Dědina (Zlatý p.)
Lhota u Dobrušky
Škutina
Podchlumí
4353
Podbřezí
Přímy
Na Húrách
367
Panský Mlýn
Ochoz
Březiny
Polom
Mastecký vodopád
Podchlumský ryb.
Lhatský
Ještětický p.
Ostrov
Masty
Roudné
Trnov
Bílý
110kV
300
350
4244

Obce s vazbou na Nové Město nad Metují

Obec	obce ORP	hist. okres	obce DSO	číslo Nov. kur.
Bačetín				05/2015
Běstviny				11/2015
Bílý Újezd				09/2016
Blažkov				03/2014
Bohdašín				02/2015
Bohuslavice				06/2014
Bolehošť				08/2016
Bolehošťská Lhota				08/2016
Borová				
Byzhradec				10/2016
Bystré				04/2015
Čánka				01/2017
Černčice				04/2014
Česká Čermná				
České Meziříčí				02/2016
Dlouhé-Rzy				
Dobré				
Dobruška				
Dobřany				07/2015
Dobříkovec				01/2017
Domašín				
Domkov				09/2014
Hlinné				
Houdkovice				11/2016
Hroška				09/2016
Chábory				05/2017
Chlístov				10/2015
Janov				03/2015
Jestřebí				09/2013
Jílovice				05/2016
Klášter nad Dědinou				07/2016
Krčín (dnes souč. N.M.n.M.)				
Králova Lhota				04/2016
Křivice				
Křovice				12/2015
Ledce				07/2016
Lipiny				08/2016
Lhota - Doubravice				07/2014
Lhota Netřeba				05/2017
Libchyně				01/2014
Malá Záhornice				11/2016
Masty				09/2016
Mělčany				
Městec nad Dědinou				03/2017
Městec				07/2014
Mezilesí				02/2014
Mokré				02/2017
Nahořany				07/2014
Nedvězí				
Netřeba				05/2017
Nové Město nad Metují				12/2013, 14
Nový Hrádek				
Očelice				03/2017
Ohnišov				01/2015
Olešnice v Orl. horách				08/2015
Opočno				
Osečnice				
Podbřezí (Skalka)				05/2017
Podchlumí				12/2016
Pohoří				01/2016
Provodov-Šonov				09/2014
Provoz				09/2015
Přepychy				04/2017
Přibyslav				11/2013
Přímy				05/2017
Pulice				
Rohenice				03/2016
Roudné				09/2016
Semechnice				12/2016
Sendraž				10/2013
Slavětín nad Metují				08/2014
Slavoňov				03/2014
Sněžné				06/2015
Spy, (dnes součást N.M.n.M.)				11/2014
Studánka				05/2017
Studnice				
Šeřeč				09/2014
Škutina				05/2017
Trnov				11/2016
Újezdec				07/2016
Václavice				09/2014
Val				09/2015
Velká Záhornice				11/2016
Vrchoviny, (dnes souč. N.M.n.M.)				10/2014
Vršovka				05/2014
Vysokov				
Vysoký Újezd				06/2016
Zádolí				11/2016
Zákraví				01/2015

NOVÉ MĚSTO NAD METUJÍ

obec, která byla okresním městem

Nové Město nad Metují bylo okresním městem. V čísle 2/2015 tohoto provedení „Novoměstského kurýra“ jsem uveřejnil mapu okresu Nové Město nad Metují z roku 1938. Které obce novoměstský okres tehdy zahrnoval, vyplývá z této mapy.

Seznam, který jsem uveřejnil ve vedlejší tabulce původně vycházel z knihy „Nové Město nad Metují a jeho kraj“, která vyšla na začátku roku 1940. Tam přispěla řada obcí popisem své obce.

Ukázalo se, že to nejsou všechny obce tehdejšího novoměstského okresu - viz mapa v čísle 2/2015.

A tak pokud se návštěvou dostanu k obci, která dosud ve vedlejší tabulce není, doplním ji tam. Tak snad budou zkompletovány obce novoměstského okresu a jejich dnešní podoba.

Dnes také existuje tzv. „Dobrovolný svazek obcí“ - obce DSO. Webové stránky tohoto sdružení najdete na adrese:

http://novomestskonadmetuji.cz

Tyto obce jsem také zařadil do mého seznamu obcí.

Ve vedlejší tabulce jsem také označil obce, které spadají pod současné Nové Město nad Metují vzhledem ke skutečnosti, že Nové Město nad Metují je obcí s tzv. „rozšířenou působností“ - obce s označením ORP. Tyto obce jsem už navštívil.

V jednotlivých číslech měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se budu věnovat obcím, které jsou ve vedlejší tabulce. Některé jsem už uvedl v předcházejících číslech, takže k těm se už nebudu vracet. V tabulce najdete, ve kterém čísle měsíčníku „Novoměstský kurýr“ se o příslušné obci píše. Obce budu volit namátkově dle mé nálady, kam se mi bude chtít právě jet. Pokračuji obcí PODBŘEZÍ.

Jindřich Buchal.

PODBŘEZÍ

Co o sobě napsali v roce 1939 v knize „Nové Město nad Metují a jeho kraj“:

Skalka.

Až si přečtete „Temno“ od Aloise Jiráska, jistě zatoužíte shlédnout dějiště tohoto slavného románu - tichou, milou Skalku. Pěkná silnice vás zavede z Dobrušky na Chábory. Nalevo od silnice, „Na hradišti“, uvidíte dosud znatelný příkop okolo prastaré tvrze. Dále vás vede cesta okolo Melicharovy hospody, kde se dříve říkalo „Na doškovině“, lesíkem Bažantnicí k záhybu Zlatého potoka. Odtud se rozvírá k jihu neširoké údolíčko, ukončené skaleckým zámkem. Uvidíte-li tento koutek při západním slunci, věřím, že na něj nezapomenete. Než k němu dojdete, připomeňte si dějiny Skalky; nejsou bohaté.

Prvním známým majetníkem Skalky byl r. 1360 Ježek ze Skalky, pocházející z rodu Drslaviců. Z dalších pánů Skalky jsou známi Rydkéř ze Skalky (1393) a Jan ze Skalky (1440). R. 1440 vládli zde Prokop a Tobiáš ze Skalky a na Ostrově. R. 1496 byla Skalka postoupena Jindřichem, synem krále Jiřího, Mikuláši Trčkovi mladšímu za 100 kop českých grošů. Od té doby byli skaletčí rytíři povinni službou hradu opočenskému. Prvotním sídlem vladyků ze Skalky bývala tvrz, která stávala na místě, kde se dnes táhne alej košatých lip v zámecké zahradě. Když později páni ze Skalky nabyli nedalekého dvora Ostrova, nazývali se Ostrovští nebo také Vostrovští.

Poslední držitel z rodu Vostrovských, Jiřík starší, byl stržen revolučním proudem stavovského odboje proti Ferdinandu II. Dodal českému vojsku jednoho jezdce a jednoho pěšího r. 1620, a i sám svou účastí potvrdil smysl pro národní věc. Později omlouval svůj čin přinucením a složil již v lednu 1621 v Hradci Králové přísahu věrnosti bělohorskému vítězi. R. 1623 se stal katolíkem. Jako hejtman hradeckého kraje pocítil na svém statku zlobu vzbouřených trčkovských sedláků r. 1628. Ti mu vyplundrováním způsobili škodu několika tisíc. Tehdy měl tři syny a dvě dcery. Synové studovali v Kladsku, odkud je však musel pro nedostatek peněz vzíti domů. Teprve když mu pokuta 223 zl. 20 kr. za účast na povstání byla cestou milosti prominuta, dopřál svým synům pokračování ve studiích v Kladsku.

Po Jiříkovi starším, těsně před skončením třicetileté války, přicházejí na Skalku Mladotové ze Solopisk, pocházející z Jizerního Vtelna na Boleslavsku. První Mladota na Skalce, Jan, oženil se r. 1647 s Annou Kateřinou Vostrovskou a zahájil tak Mladotovskou periodu, která trvala až do r. 1799, kdy Skalka přešla v majetek kn. Františka Colloreda z Mansfeldu a vrátila se do svazku panství opočenského. K době Antonína Josefa Mladoty připíná se děj Jiráskova „Temna“. Za něho byl postaven v r. 1738/39 jednopatrový barokní zámeček.

Za 200 let svého trvání zámek hodně sešel a teprve za nynějšího majetníka byl značným nákladem vkusně opraven. Vedle zámku je útulná kaple. V ní si vzpomenete na pobožnou slečnu Lidmilu Polyxenu Mladotovnu, která tu často na modlitbách dlela. Venku na zazděném okně zámku je namalován obraz dívky se psem (obraz byl objeven při opravě zámku 15. V. 1923). Připomíná nám dcerku posledního Mladoty, která si hrála v okně s psíkem. Vypadl jí z náručí a dívka, chtíc ho zachytit, spadla a zabila se na příkrém srázu. Z hoře nad tou ztrátou prodal prý Mladota panství r. 1799. Faustův dům v Praze, o němž Jirásek vypravuje ve „Starých pověstech“, patřil kdysi Mladotům. Machovcova myslivna napravo od vchodu do dvora nám připomene pana Lhotského ze Pteni, jak se šerem podzimního večera 1723 vracel od korunovace z Prahy. Z té korunovace mu kromě příjemných vzpomínek zůstaly i dluhy. V kterémsi okně myslivny se vám snad mihne usměvavá myslivcova Helenka nebo Tomášek v zelené kamizole. I starého myslivce Machovce snad v duchu uvidíte, jak za ním navždy zapadla vrata brány, když unikal svým pronásledovatelům. Před vjezdem do dvora stojí socha sv. Trojice s nápisem: „Jan Mladota svobodný pán ze Solopisk postaviti dal“. V nápisu je letopočet 1755. Asi l km odtud k západu dojdeme po vozové cestě ke „Španělskému kříži“, kde odpočívají bojovníci z francouzské války. Jdeme-li ode dvora po okresní silnici, mineme pod zámkem bývalý panský pivovar. V něm za Jana Mladoty od r. 1764 sládek Jan Felcman kromě svého řemesla vyučoval školní mládež ve čtení, psaní a počítání, a to po 30 let až do své smrti. Dnes tu bydlí dvorští deputátníci. Proti němu přes silnici stojí trojtřídní škola nynější. V r. 1904 do ní chodilo 240 dětí, dnes 93.

Za mostem u silnice stojí bývalé bělidlo. U něho si vzpomeneme na doby, kdy luka před bělidlem se bělela rozprostřenými kusy látek. Voda na bílení se vháněla vodním kolem z náhonu do příkopů na lukách. Kolo stálo na strouze proti Cvejnovým čp. 14. Obchod s těmito látkami a také s kožemi byl hlavní obživou četných židovských rodin. Byly zde v Podbřezí pod Skalkou usazeny v době, kdy Židům nebylo dovoleno bydlit v některých městech. V r. 1848 jich zde žilo 130. Měli tu synagogu a německou školu, jež zanikla r. 1865. Její dřevěná budova se dosud krčí vedle bývalé synagogy. Poslední pobožnost v židovské modlitebně byla konána r. 1888.

Za starým bělidlem pod strání stála mandlovna od r. 1756. Roku 1894, kdy bílení plátna se zánikem pěstování lnu v Orlických horách zašlo, byla zrušena a v listopadu 1925 byla odstraněna.

Na kopečku u místního hostince je druhá socha v obci. Zobrazuje sv. Antonína a nese nápis: „Anna, rozená ze svobodných pánů Moravců, věnovala a postaviti dala na počest sv. Antonína“. Letopočet v nápisu 1758. Třetí socha je zasvěcena Panně Marii a opatřena nápisem: „Ke cti Matky Boží bez poskvrny počaté. Čím odplatím Hospodinu za vše, co učinil jsem zlého. Zaplatím, čím mohu, přijmi sliby, Bože“. Letopočet v nápisu 1760.

Vozovou cestou proti proudu Zlatého potoka, asi 600 m od mostu, dojdeme na židovský hřbitůvek. Měří jen 7 arů a je majetkem židovské obce v Dobrušce. Nejstarší pomníky jsou na malé vyvýšenině při severní zdi blízko brány. Tají se pod klenbou habrů, obehnány opukovou zdí nad šumícím splavem Zlatého potoka. Pomníky s tajemnými nápisy, polozapadlé a skloněné, upomínají na zdejší ghetto. Je tu smutno a šero jako bývalo tenkrát, před dvěma sty lety, když se v těch opuštěných místech scházela Machovcova Helenka se záhadným bratrem. Dne 28. III. 1924 přijal hřbitůvek posledního svého příslušníka.

Za ním se údolí zužuje a nedaleko nad splavem byla projektována přehrada. O přípravách k ní svědčí polozasypané zkušební šachtice. Na nich je vidět geologické složení údolí. Po pravém břehu vystupují zelené břidlice, místy dokonale štipatelné, barvy zelené až šedozelené. Na levém břehu vystupují většinou vrstvy křídové.

Dnešní Skalka je částí obce Podbřezí. Kromě ní patří do zdejší obce část osady Chábory, část Studánky a samota Přím. Rozloha obce měří 599,6 ha. Podle posledního sčítání má 432 obyvatele, 91 dům obydlený a 2 neobydlené. Z obyvatelstva je 69 zemědělců, 9 zemědělských dělníků, 5 obchodníků, 2 hostinští, l řezník, l pekař, 7 zedníků. V r. 1651 bylo zde 150-200 obyvatelů, v r. 1895 vzrostl tento počet na 452 obyv., z nich 41 tkadlec; toto zaměstnání vymizelo zde snad úplně.

I krátká chvíle, kterou věnujete prohlídce naší Skalky, stačí, aby se vám zalíbila její prostá historie stejně jako její přírodní krása a její dobrý, pracovitý lid.

Autor neuveden.

PODBŘEZÍ Z INTERNETU

Následující text je převzat z www stránek obce Podbřezí. Podívejte se tam, Jsou obsáhlé, pěkně udělané s množstvím dalších informací.

O obci Podbřezí.

Podbřezí je malebná aktivní obec, která se stala Vesnicí roku Královéhradeckého kraje 2006 a jejíž starosta Antonín Novotný byl zvolen Starostou roku 2013.

Součástí obce jsou osady Lhota, Netřeba, Škutina, část Chábor, Studánka a Přímy. Pro ty z vás, kteří doposud neměli možnost Skalku (jak se vesnici dle zámku Skalka lidově říká) navštívit, je připravena galerie fotek obsahující nejpůsobivější krásy vesnice i blízkého okolí. Obec má přes 500 obyvatel a nachází se zde zámek, židovský hřbitov, montessori mateřská škola, základní škola, obchod, hostinec, motel, pošta, hasičská zbrojnice, multifunkční hřiště sportoviště, v zimě ledová plocha na bruslení a další.

Fungují zde zájmové celky: sdružení žen, hasiči, sportovci, turisté, myslivci, chovatelé holubů, apod.

V naší krásné vesnici se po celý rok koná spousta akcí od dětských karnevalů, přes sportovní události jako jsou fotbalové či tenisové turnaje, až po hudební zábavy, plesy, koncert Opočenky apod.

Najdou se i speciality jako např. soutěž v ochutnávání a hodnocení pálenek. V Podbřezí, nebo chcete-li na Skalce, to prostě žije! Přijeďte nás navštívit.

Zdroj: internetové stránky obce.

Historie obce.

Téměř současně se stavbou tvrze na ostrohu nad Zlatým potokem byla pod protějším návrším (porostlým břízami, což jí dalo ojedinělý název v republice) založena osada Podbřezí. Na připomínku vzniku vsi a jejího odvozeného názvu, i k vyjádření životaschopnosti obce Podbřezí, se stal ústředním motivem jejího znaku kmen břízy s kořeny. Dvě zlaté jehnědy na jeho olistěné koruně symbolizují její střediskové vsi – Podbřezí a Lhotu. Počet zelených listů koruny udává počet osad příslušných k obci - Skalku, Přímy, Chábory, Studánku, Netřebu a Škutinu.

Závislost šlechtických pánů statku Skalka na podbřezských poddaných připomíná umístění fragmentů z jejich rodových znaků pod ochranné zastřešení březové koruny. Stříbrná ryba dokladuje zdejší zaniklé rybnikářství a plovoucí ryby užívali ve svém znaku rytíři Ostrovští. Ze znaku starodávného mladotovského rodu byla použita červeň (jako základová barva znakového štítu) a černý broušený drahokam - obojí se svolením barona Mladoty ze Solopysk.

Prapor Obce Podbřezí je složen ze dvou vodorovných pruhů v národních barvách. Uprostřed bíločervené plochy praporu je umístěn vztyčený zelený březový list (vzájemný poměr šířky plochy praporu k jeho délce je 2 : 3).

Znak a prapor Obce Podbřezí byl Poslaneckou sněmovnou schválen 20. 6. 2000 (návrhy vypracoval heraldik ing. Oulík). Slavnostní svěcení se konalo při sjezdu rodáků 12. 5. 2001 (s vystoupením školních dětí, svěcením opravených soch, mší na mobilním oltáři v nově upraveném sportovním areálu a se slavnostním průvodem upravenou vsí s doprovodem hudby).

Šlechtický statek Skalka a poddanská ves Podbřezí.

Začátkem 14. stol. si páni z dosluhující tvrze Hrošky zbudovali na zdejším skalnatém ostrohu zátoky Zlatého potoka kamennou opevněnou tvrz s hospodářskými budovami, kterou nazvali Skalka. K jejich volbě tohoto místa jistě přispěla protékající řeka (jako zdroj vody a ryb) i rovinatý terén hraničního hvozdu, který byl přeměnou na pole a luka předpokladem k polnímu hospodářství. Středověký poddanský systém je nutil, aby v zápětí založili pod protějším vrchem (s březovým lesíkem) poddanskou osadu. Tato návesní osada, s příznačným názvem Podbřezí, měla chalupy rozmístěny kolem prostorné návse s pozemky paprskovitě rozdělenými za každou z nich (vrchnost měla své pozemky za Zlatým potokem). První popis zdejšího osídlení uvádí k r. 1542 krčmáře, Václava z lázně, mlynáře a sedm celoláníků.

V cháborském podhradí uvádí čtyři chalupníky, ve Lhotě sedm a v podbřezských Mastech mlynáře s chalupou pro podruha. K r. 1598 to již bylo v Podbřezí 18, v Cháborách 5, ve Lhotě 10, v Mastech 6, a v nově vzniklé Netřebě 3 chalupy - všichni podléhali správou podbřezské rychtě a poddanstvím pánům statku.

Až do začátku 15.stol. není známo zda byl nastupující vždy přímým potomkem předešlého majitele, není ani známo jak a proč přišla Skalka o samostatnost a stala se manstvím. Až r. 1597 ji Vilém Ostrovský vykoupil (odprodejem Spáleniště a Kamenice) a Skalka se stala opět svobodným statkem. Vilém krátce na to přestavěl starou tvrz v renesanční zámeček. Roku 1646 umírá Jiřík Ostrovský a statek přejímá jeho sestra Anna Kateřina, provdaná za Jana Mladotu (předčasný skon těchto manželů připomíná náhrobní deska na újezdeckém kostele). Roku 1670 došlo k rozdělení statku mezi jejich čtyři syny. Dědici samostatného dílu s rodovou tvrzí (Janu Jiřímu) se podařilo zachovat statek v životaschopné velikosti a koupí jej rozšířit. Jeho syn, Antonín Josef Mladota, se stal krajským hejtmanem a s manželkou, Barborou Františkou z Goltze, postavili r.1739 na místě tvrze nový barokní zámek s kaplí. Roku 1750 přejímá Skalku Jan Nepomuk Mladota, který zde postavil sochy, rozšířil prosperující běličskou manufakturu, zřídil triviální školu a zvelebil statek.

Ne zcela dostavěný barokní zámek upravil do rokokové podoby, kterou dodnes připomíná terasa s altánkem, malba tajemné dívenky s psíkem vykukující z okna nad schodištěm, orientální malba modrého pokoje i rokoková kazatelna v kapli. Zásluhou Mladotů se na více jak dvě století nedílnou součástí Podbřezí stala početná komunita Židovské obce (se synagogou a hřbitovem) a jejich zásluhou se zdejší lid zaměstnával domácím tkalcováním a na bělidle (do jeho zrušení r.1895).

Roku 1800 prodal Vojtěch Mladota skalecký statek k opočenskému panství. Pozemkovou reformou r.1922 byla Skalka prodána již nešlechtickým majitelům. Jejich potomci r. 1999 prodali zámek s hospodářským areálem obchodní firmě AZ Satelit, která zde provozuje firmu a vše postupně citlivě opravuje. Zámek je nepřístupný - kapli firma obci Podbřezí propůjčuje k církevním i výstavním akcím (i s přístupem parkovou cestou).

Obec Podbřezí od svého vzniku r.1848 do konce tisíciletí.

Podbřezí má díky tehdejšímu rychtáři kroniku vedenou od r. 1825, ale vlastní Správní obec Podbřezí byla založena se zrušením poddanství r. 1848 (s rozlohou území skaleckého statku tj. 500 ha). Pro po staletí trpící venkovské obyvatelstvo znamenalo zrušení roboty velikou úlevu, osobní volnost a čas na vlastní pozemky, a tím i větší výnosy. Radostný pocit ze života bez robotního břemene (a r. 1864 postavené nové školy) zkalil válečný rok 1866. Přes Podbřezí pochodovala k hranicím nesčetná vojska. Šli tudy osmnáctý den i pluky stahované z Itálie (šel s nimi i zdejší rodák z čp. 11). Po svém vítězství obsadili Prušáci kanóny Podbřezí (velitelství měli na zámku).

Roku 1874 byla rozšířena zdejší škola o druhou třídu a r.1884 byla zřízena třetí třída. Bohužel r. 1880 postihla Podbřezí veliká povodeň (o metr více vody než r. 1998). Dle soupisu měla r. 1890 Obec Podbřezí 557 obyvatel v 90 domech. Roku 1897 byla proti zámku postavena zcela nová trojtřídní škola.

Změny r. 1848 přinesly úlevu židovskému obyvatelstvu, které začalo Podbřezí opouštět. Pro úbytek dětí byla r. 1863 uzavřena zdejší židovská škola a pro veliký úbytek dospělých byla r. 1888 zcela uzavřena i synagoga (odkoupena Obcí Podbřezí). Přelom století přinesl konec Židovské obce Skalka - několik posledních příslušníků bylo převedeno do dobrušské obce.

S novým stoletím si podbřezští postavili u školy nový most včetně silnice do Dobrého. Toho času vykonal na Skalce (i v Podbřezí) několik studijních návštěv Alois Jirásek. Po vydání románu Temno nastal velký turistický zájem o zámek, židovský hřbitov a o další popisované pamětihodnosti. Celkový poklidný život narušila světová válka, která povolala muže a starost o hospodářství ponechala na ženách, dětech a výměnkářích. Po čtyřech letech utrpení válka sice skončila, ale zpět do Podbřezí nevrátila 13 mužů a do Lhoty-Netřeby 24 mužů. Nová republika přinesla mnoho nadějí a radosti i do poklidného Podorlicka (včetně průjezdu prezidenta T.G. Masaryka).

Přinesla i radost v rodině obchodníka Kornfelda při narození druhého chlapce Zdeňka (posledního židovského příslušníka narozeného v Podbřezí). Roku 1924 se konal poslední pohřeb na zdejší židovský hřbitov (vdovy šámese Kische). Téhož roku se odstěhovala do Dobrušky rodina obchodníka Kornfelda – jejich odchodem zcela zanikla zdejší židovská komunita.

Při sčítání r. 1921 měla Obec Podbřezí v 86 domech 435 obyvatel (z toho 6 izraelitů). Na počest Mistrových sedmdesátin udělilo vedení obce Aloisu Jiráskovi čestné občanství. Téhož roku (1922) se stala louka pod skaleckým zámkem svědkem velkolepého setkání zemědělského lidu Podorličí s dvacetitisícovou účastí. Roku 1927 bylo Podbřezí elektrifikováno. A opět vcelku poklidně plynoucí léta přerušila válka, po které nastal odliv zdejších obyvatel. Z Podbřezí odešlo osídlit pohraničí 78 a ze Lhoty Netřeby 38 obyvatel. Násilná kolektivizace přinesla změnu v životě vesnice (z chlévů a stodol byly postaveny byty a garáže), přinesla však i nesvobodu podnikání a konzumní myšlení. Roku 1960 došlo ke sloučení podbřezské obce se lhoteckou (s oběma Netřebami) v Obec Podbřezí.

Na Vaši návštěvu se upřímně těší občané, příroda i pamětihodnosti obce Podbřezí.

Vypracoval Karel Petr. Vydal Obecní úřad Podbřezí.

Zdroj: internetové stránky obce.

Informace z různých zdrojů

Chábory

(německy Habern) je malá vesnice, část města Dobruška v okrese Rychnov nad Kněžnou. Nachází se asi 3,5 km na jihovýchod od Dobrušky. Prochází zde silnice I/14. V roce 2009 zde bylo evidováno 38 adres. V roce 2001 zde trvale žilo 72 obyvatel. Chábory leží v katastrálním území Dobruška o výměře 10,08 km2.

Narodil se zde básník Josef Kuchař (1847-1926).

Zdroj: Wikipedie.

Historie Lhoty Netřeby u Dobrušky.

(chronologicky seřazeno od založení vesnice).

Zdroj: kroniky

1395.

sepsány paměti celého opočenska

12. - 13. stol.

založena vesnice Lhota Netřeba hodně malá ves má podobu trojúhelníku s domy hodně vzdáleny od sebe Lhota Netřeba i Škutina jsou osady.

1597.

Netřeba prodaná Mladotům.

1694.

Netřebu prodali Mladotové Kolowratům na robotu chodili z Netřeby na Ostrov.

1721.

koupil na Netřebě Jan Čuda od Martina Dojivy chalupu a splácel její cenu do roku.

1732.

byl to otec Jana Čudy Křovického a děda Boženy Němcové, která má pomník v Ratibořicích.

1800.

po tomto roce byla postavena většina chalup když zámek a dvůr Skalka byl prodán k panství Opočno, v tomto období se uskutečnil prodej pozemku pro stavební místa a stavěly se dělnické domky byly to většinou světnice ze dřeva a chlívek pro kozu nebo krávu ve větších staveních byl tkalcovský stav.

1831.

k Netřebě Rchnovské přibylo 12 chalup když ještě nebyla obec Spáleniště, tak ta část Netřeby patřila k části Kamenice.

1834.

od tohoto roku obývá svůj dům rodina Markova. Netřeba čítala 32 čísel domovních, většinou menších chalup celá Netřeba patřila ke Sboru skalickému (panství).

1850.

Lhota Netřeba I. s osadou Škutina

Tato obec není dle zvyku soustředěnou vesnicí, nýbrž její usedlosti jsou různě od sebe roztroušeny, od obce Dobré až po Skalku. Obyvatel mají tyto spojené obce 320 a domovních čísel 79. Pošta a nádraží jsou v Dobrušce, četnické stanice pro část obce jsou v Bílém Újezdě a pro druhou část v Dobrém, starostou obce je František Melichar, hasičský sbor v Bílém Újezdě má 22 členů, velitel František Moravec a cvičitel Josef Pol.

Katastr měří 247 ha, z toho je 177 ha polí, 37,5 ha luk a zahrad, 15 ha lesů, 54 arů rybníky, meliorace (umělé odvodňování polí, luk) zde není. Se zdarem se pěstují obilniny a brambory, letošní osev katastru: pšenice 20 ha, žita 36 ha, ječmene 25 ha, ovsa 22 ha, směsky 8 ha, krmné řepy 8 ha, jetele 30 ha, barmbor 22,5 ha, ovocné stromoví je dosti četné, dříve zde bývaly ovocné školky. Dnešní stav dobytka: hovězího 246, vepřů 371, koní 7, koz 77, v obci je honební výbor, jehož starostou je Jan Pohl, nájemcem je Jan Michl a honitbu provádí střelecký kroužek, v revíru jsou zajíci, koroptve, bažanti, králíci a něco srnčího. Místní hostinec náleží Karlu Kašparovi a obchod Aloisi Zounarovi.

Lhota Netřeba II.

V osadě na Netřebě jest po jedné zvonici, školní děti jsou rozděleny dle polohy obce na docházku do škol na Skalku, do Domašína a do Dobrého. Pole jsou zde většinou kolem stavení, takže žádná náves nikde nevznikla. Parcelací se vykoupilo přes 100 ha půdy, zdejším rodákem na kterého jsou občané hrdí je František Netík, ředitel měšťanských škol v Dobrušce. Aby se obec zvelebila je třeba vybudouvat silnici k Dobrušce, elektrizaci a zavedení telefonu. Vznik názvu obce Spáleniště dle pověsti sahá do dob husitských když husité obléhali hrad Náchod, upustili od toho a táhli zdejší krajinou do Klečkova, tehdy byli v těch místech samé husté lesy, kde se ukrývaly loupežnické bandy. V Dolním Spáleništi při úvoze byla prý krčma, ve které schytali husité několik loupežníků a po právu je smrtí potrestali. Tehdejší krčmář se prý schoval do blízké duté lípy aby ušel smrti. Po soudu husité krčmu zapálili, takže shořel velký kus lesa, takže vzniklo Spáleniště.

1895.

měla Netřeba 30 domů a 226 obyvatel, Lhota 40 domů a 236 obyvatel, Škutina má 4 domy a 15 obyvatel, Horní Netřeba 16 domů a 85 obyvatel (patří k farnosti doberské), celkem je tedy 562 obyvatel. Obvyklá práce obyvatel byla, že chodili na Skalku ke dvorci do panských lesů a ve větších chalupách se ručně tkalcovalo, též se chodilo na bělidlo na Skalku a též do okresního lomu Masty.

1896.

Byla prodaná stará škola a potom tam byla Myslivna, bydleli tam Fouskovi. Tam, kde žijí dnes Vernerovi, čp. 23 bydlel hajný Skuček.

1903 – 1905.

Postavena silnice od Skalky, přes Netřebu do Dobrého, dříve se muselo jezdit přes prudký kopec, stará cesta se rozděluje na Netřebu II. a na Netřebu dolní.

1905 – 1915.

Se hodně tkalcovalo.

1912.

Občané Mastů se postarali o to, aby měli samostatnou obec, za přičinění lhoteckého starosty Felcmana jim to bylo povoleno, obec byla rozdělena na obec Masty Polom a na obec Lhota - Netřeba Škutina.

1914 – 1918.

Světová válka – velké Rakousko – Uhersko vyhlásilo válku malému Srbsku, a třebaže se v Čechách nebojovalo, i naše obec zažila mnoho útrap. Jako vůbec v každé válce se brzy vyčerpaly všechny zásoby potravin a nastal nedostatek, pročež byly nařízeny přísné rekvizice obilí a dobytka. Každému ponecháno jen malé množství pro domácí spotřebu a osev a vše ostatní odvezeno do měst a pro vojsko. Někteří komisaři za asistence vojáků si počínali velmi hrubě a kdo neodevzdal předepsanou dávku, prohrabali mu celé stavení a i podlahy trhali a proslídili každý kout. Vše, co našli, zabavili bez ohledu, zda má dotyčný co jíst.

Na vše zavedeny odběrní lístky s tak malými dávkami, že z toho nebylo možné vyžít. Ve vesnicích se vždy našla skrýš, kde se po žních mohlo něco uschovat, ale městské obyvatelstvo umíralo hlady. Museli jezdit po vesnicích nemohouce za peníze nic sehnat, vyměňovali za oděv a obuv, i když sami to nutně potřebovali na sebe. Z toho vzniklo nepoctivé keťasování, z kterého sedláci a mlynáři bohatli. V naší obci však nebylo s čím keťasovat – každý byl rád, když vyšel do žní sám. Při každé rekvizici musela obec dodat 4-5 kusů dobytka. Když již mělo Rakousko nedostatek kovu, bylo nařízeno rekvírování i kuchyňské nádobí, ale sebralo se málo. Pak došlo na kostelní svícny, píšťaly z varhan a bohoslužebné nářadí. Došlo i na zvony, které nenáviděnému Rakousku odzvonily. Také náš osadní zvonek byl spolu s netřebským odvezen.

Po 1. světové válce.

Tkalcoval Jan Rýdl čp. 1, Čtvrtečka šp. 18, Hynek čp. 8, v zimě Hartvich. Když ještě nebyly továrny, tak to byl slušný výdělek, když se za republiky rozmohly továrny a za ruční práci bylo málo peněz, tak stav spisoval: „Vem pytel a jdi žebrat.“ Tkadlec musel pracovat rukama, nohama, očima i sluchem. Někteří dělníci byli stavbaři, Jan Pařízek - mistr a po něm mistr syn František Pařízek, Josef Pařízek, Josef Čtvrtečka, František Macek, Josef Fogl, Josef Verner v zimě chodili po okolí pracovat do panských lesů nebo do okresního lomu Masty.

V roce 1920 si najali manželé Alois a Marie Zounarovi byt a krám v čp. 5. od majitele Hynka čp. 9. Do té doby tam vedla krám Kristina Hynková, která se provdala za Františka Vaňka z Podbřezí. Zounarovi v krámku nechávali prodávat služebnou a sami pět dní v týdnu s nůší na zádech chodili po vesnicích kupovávat máslo, tvaroh, vejce a každý týden toto zboží jezdili prodávat do Náchoda. Na tuto cestu si jednali Paštu s koněm. Dvakrát týdně vyjížděli s tímto zbožím za každého počasí o půlnoci tichou spící krajinou, aby byli včas na trhu v Náchodě. Ti, kteří jim později záviděli, si neuměli představit, jaké oběti museli přinášet, aby si vybudovali dobrou existenci. Roku 1924 si pořídili vlastního koně a vůz a o dva roky později nákladního Forda. Mezitím si roku 1925 koupili chalupu čp. 30. ve Lhotě a po přestavbě se stěhovali do nového domova s pěkným krámem. V práci a starostech, kdy jim radost dával pěkný domek s květinami v oknech i v zahradě s ovocnými stromy, ubíhala léta až do roku 1948, kdy jim byl obchod zestátněn pro Jednotu. Do konce roku 1966 se prodávalo ve Lhotě u Zounarů a pak se obchod přemístil do nově postavené hasičárny čp. 11, kde je dosud.

Od roku 1964.

Historie místní hudební skupiny s příznačným názvem Piskorka

Na Netřebě v čp.44. u Piskorů měli čtyři syny, kteří po otci zdědili nadaní a lásku k hudbě. Nejstarší František je kapelníkem a hraje na

klarinet, tubu, saxofon a v doberském kostele na varhany. Josef hraje na tubu, Jaroslav dělá konferenciéra a nejmladší Jirka hraje na kytaru a připravuje se na kapelnické zkoušky. Zakladatelem Piskorky je nejstarší František, který ji založil již ve svých 18 letech. Tehdy začali čtyři – František Piskorů na klarinet, Josef Brandejs na trubku, Jaroslav Holý na akordeon a Vláďa Pařízek na bubny. V nácviku jim pomáhal V. Brandejs ze Lhoty, který hrál s voděradskou hudbou. Obsazení se měnilo, jak chlapci odcházeli na vojnu, či se ženili. Za šest let společného hraní uspěli roku 1970 při přehrávkách. První veřejné vystoupení měli 5. 12. 1964 na schůzi požárníků ve Lhotě a od té doby hrají v širém v širém okolí při různých příležitostech. V současné době hrají pod JZD Dobré a vystupují s estrádním programem s názvem Doberská dvanáctka.

Převzato z www stránek Lhoty u Dobrušky.

V odlesku Zlatého potoka.

Zlatý potok stékající z Orlických hor byl už od šestnáctého století využíván k plavení dřeva ze Sedloňova do Dobrušky, a to až do století devatenáctého. Většina z nás však obdobný název potoka spojuje s dobýváním žlutého kovu.

Pravda, v blízkosti bystřiny se čas od času některé rudné minerály ze země skutečně dolovaly, ovšem zlato k nim rozhodně nepatřilo. Putování kolem Zlatého potoka nás však nepochybně rovněž obohatí spoustou zážitků z půvabných zákoutí a rozličných vlastivědných zajímavostí.

Dědina, nebo Zlatý potok?

Právě název Dědina je předmětem sváru některých rodáků a starousedlíků se státním podnikem Povodí Labe. Ten uvádí, že jako Dědinu spravuje vodní tok pramenící nad Sedloňovem - kterému však starousedlíci od nepaměti říkají Zlatý potok a je tak uváděn i na většině map. Za Zlatý potok považuje Povodí Labe jen krátkou jižní větev toku, který se u Českého Meziříčí znovu vlévá do Děniny.

Spolu se starostou obce Podbřezí Antonínem Novotným, který redakci ***Naší rodiny*** poskytl listinný materiál o svévolně přejmenovaném vodním toku (o který se vede pře), věřme, že tradice a zdravý rozum zvítězí a Zlatý potok zase bude Zlatým potokem. Ani turisté by přece neměli být uváděni v omyl.

Pramen uprostřed pralesa.

Pramennou oblasti Zlatého potoka jsou Orlické hory, přesněji řečeno úbočí jednoho z nejvýraznějších vrcholků v severozápadní části pohoří - Sedloňovského vrchu (1049 m n. m). Pramenné stružky se tam sbíhají v mokřinách uprostřed pralesa s hodnotnou květnatou bučinou, chráněnou v jedné z nejstarších přírodních rezervaci na východě Čech. Dotýkají se ji dvě modře značené cesty, stoupající z přilehlého podhůří. Delší trasa přichází z Olešnice a provází ji řada „řopíků“ - malých betonových bunkrů, které byly součástí předválečného opevnění státní hranice. Kratší, ale o poznání strmější cesta vede z obce Sedloňov k takzvanému Černému kříži, skrytému v lesních porostech už na hřbetu Sedloňovského vrchu. Obě modře značené trasy se pak spojuji u horského hotelu Šerlišský Mlýn, kde má též konečnou silnička ze známého střediska Deštné.

Jeden mlýn za druhým.

Partie při horním toku Zlatého potoka pod Sedloňovem a v okolí Kounova patří k nejpůvabnějším místům v podhůří Orlických hor. Říčka se tu klikatí v hlubokém údolí, sevřeném mezi zalesněnými stráněmi a kdysi tu klapával jeden mlýn za druhým. První pocházel údajné už z hloubi 15. století a v době „zlaté éry“ Zlatého potoka - ve druhé polovině 19. století - se počet mlýnů blížil ke třiceti! K mnohým se váží dávné pověsti a pohnuté lidské příběhy. Například do mlýna u obce Masty se přivdala dcera ratibořického mlynáře, známá jako „Mančinka ze mlýna“ z Babičky Boženy Němcové. Mnoho pěkných chvil ji zde však nečekalo - manželství prý moc šťastné nebylo a její život tragicky ukončil pád do strouhy pod mlýnské kolo. Zlatému potoku se nevyhýbaly ani další dramatické události. Do povědomí veřejnosti se jinak poklidná bystřina zapsala zejména v červenci 1998, kdy se po dešťovém přívalu proměnila v ničivý i smrtící živel. Některé úseky turistické trasy pod Kounovem, sledující podebrané břehy potoka dosud nebyly obnoveny.

Pamětníci dávných časů.

Neplatí to však pro romantické partie v hlubokých údolních zákrutech, příznačně zvaných Doly, jimiž prochází zeleně značená cesta. Ta k potoku klesá z obce Dobřany kolem skalnatého ostrohu se skromnými pozůstatky kdysi rozsáhlého středověkého hradu. Dnes Dobřanům dominuje zdaleka viditelný barokní kostel sv. Mikuláše, k pamětníkům dávných časů patři též skupinka staletých lip a letitá roubená fara. Počátkem 19. století zde působil obrozenecký kněz Josef Liboslav Zigler, k němuž si cestu do „zastrčeného“ Podorlicka našla řada významných osobností z tehdejších vlasteneckých kruhů, například Josef Dobrovský, Magdalena Dobromila Rettigová nebo František Vladislav Hek.

Stříbrné stužky v lomu.

I na následujícím úseku jsou břehy Zlatého potoka a strmé údolní stráně provázeny radou dalších podhorských obci či usedlosti. Patří k nim i osada Roudné, pojmenovaná podle někdejší těžby železné rudy. Ta odtud byla rozvážena koňskými povozy do menších železáren v okolí a zásobovala především nedalekou skuhrovskou huť. Svědectvím někdejšího dolování jsou už jen zavalené hornické štoly přímo na březích Zlatého potoka, údolní svah u sousední obce Masty je nyní prolomen jámami mohutného kamenolomu. Zdejší působivou atrakci - pro útroby zaprášeného lomu vskutku neobvyklou - jsou stříbrné „stužky“ téměř deset metrů vysokého Masteckého vodopádu, největšího v celém Podorlicku.

Vzpomínka na Temno a F. L. Věka.

K dalším zajímavým místům při březích Zlatého potoka patři okolí obce Podbřezí, dostupné od silnice z Rychnova nad Kněžnou do Náchoda. Říčka tam míjí židovský hřbitov ze 17. století a posléze i zámek Skalku, čnící ze strmého opukového útesu. Do původně renesančního, později barokně přestavěného zámku umístil Alois Jirásek část děje svého románu Temno. Působivou zámeckou budovu však můžeme obdivovat jen zvenčí, protože kromě občasných kulturních akcí není pro veřejnost přístupná.

S dílem Aloise Jiráska je spjato i další pozoruhodné místo při Zlatém potoku, městečko Dobruška. Právě tady se v roce 1769 narodil obrozenecký buditel František Vladislav Hek, zvěčnělý v pětidílném Jiráskově románu (a neméně známém televizním seriálu) jako F. L. Věk. Expozice v Hekově rodném domku je součásti zdejšího Vlastivědného muzea a socha buditele, stojící v sousedství působivé renesanční radnice, shlíží už téměř půl století na dobrušské náměstí. To se jmenuje - jak také jinak - náměstí F. L. Věka.

Pitná voda nad zlato.

Poněkud kuriózní je dolní tok Zlatého potoka, rozdělený chábor-ským jezem už v hloubi středověku do dvou proudů. Jižní větev potoka napájí několik rybníků (největši je Broumar s oblíbeným koupalištěm) a obtéká ostroh s impozantní kulisou zámku Opočno. Severní proud se zase vine partiemi skýtajícími nepochybně větší bohatství. než kdyby se celé dno Zlatého potoka třpytilo zlatem. Jde totiž o významnou pramennou a vodárenskou oblast, která zásobuje pitnou vodou široké okolí. Zvláště vydatnou zdrojnicí je takzvané Jezírko na Zbytkách u Českého Meziříčí, jiný podchycený pramen zase dostal poněkud žertovné, ale příznačné pojmenování Zlatý crk. Obě větve Zlatého potoka se opět „najdou“ asi po patnácti kilometrech a spojí do říčky, nazvané však už Dědina a ústící v Třebechovicích pod Orebem do Orlice.

Zdroj: www stránky obce Podbřezí, původně „Naše rodina“, Jan Vítek

NĚKOLIK MÝCH POSTŘEHŮ

Podbřezí - vesnice kolem které jezdíme na Rychnov nad Kněžnou a dále. Přiznám se, nikdy jsem v Podbřezí nebyl. Leží stranou té hlavní silnice. Konečně jsem se sem podíval.

První, co mě zaujalo, byl dominantní zámek Skalka, který při pohledu od návsi působí opravdu pěkně. Na vysoké skále září svou bílou fasádou. Co je ovšem škoda, že jako řada jiných podobných objektů není přístupný veřejnosti. Je v soukromém vlastnictví firmy Proteco, která na zámku sídlí. Zámek se vypíná nad Zlatým potokem, který protéká obcí Podbřezí.

Zlatý potok - kolikrát jsem o něm psal při mém putování po vesnicích dřívějšího novoměstského okresu. Potok, který je legendou, potok který utváří krajinu od vrcholů Orlických hor až po svůj konec v Třebechovicích pod Orebem, kde se vlévá do Orlice. Ale pozor, tam už to není Zlatý potok ale říčka Dědina. Zaujalo mě povídání - viz článek vedle - pan starosta Podbřezí se zamýšlí nad křivdou, která se pokud jde o dvojitý název Zlatého potoka podle něho stala a volá po navrácení jednoho názvu v celé délce - Zlatý potok.

Zlatý potok dokázal v roce 1998 zle potrápit své okolí opravdu silnými zátopami. Postihly i vesnici Podbřezí. Dnes však po té hrůze už nenajdete žádné výrazné stopy. Vesnice Podbřezí vyniká svou malebností a upraveností. Ne nadarmo v roce 2006 obec zvítězila v soutěži Vesnice roku Královéhradeckého kraje.

Co je na obci Podbřezí zajímavé je skutečnost, že do sféry její působnosti patří široké okolí - směrem k Cháborům, Mastům, Dobrému. Jedná se o pastviny a lesíky s roztroušenými usedlostmi. Součástí obce jsou osady Lhota, Netřeba, Škutina, část Chábor, Studánka a Přímy.

A tak, než jsem všechno našel, projel a vyfotil - docela mi to dalo zabrat. Přiznám se, nezkoumal jsem podrobně, kde se právě nacházím, ty samoty a polosamoty jsou ovšem opravdu hodně malebně roztroušené po krajině pomalu se zvedající do Orlických hor.

V předchozím textu mě zaujala zmínka, že nedaleko nad splavem na Zlatém potoku u Židovského hřbitova se uvažovalo o výstavbě nějaké, zřejmě menší přehrady. Víme, že dnes se hodně začíná mluvit o hrozícím nedostatku vody, pro mě překvapivě i na královéhradecku. Jsou velké diskuze kolem připravované přehrady u Pěčína na Rychnovsku. Jedni říkají: hrůza kazí to krajinu a přírodu. Druzí říkají: musíme zadržet vodu v krajině. Asi se vývoj opravdu bude ubírat cestou zadržování vody. A tak možná se dočká někde i ten Zlatý potok. Mimochodem - podobná díla jsou i účinnou zábranou pro povodně.

V místě zvaném „Studánka" jsem narazil na poměrně velký železný kříž a kapličky ke křížové cestě, zjevně již nepoužívané. Podíval jsem se na toto místo blíže:

Malá osada Studánka leží necelý kilometr od Chábor směrem východním. „Zevrubný popis Království českého" z r. 1854 ji uvádí jako osadu obce Horního Spáleniště. Vískou protéká malý bezejmenný potůček, který se pod ostrohem s bývalým hradem na Cháborách vlévá do Zlatého potoka. Potůček také dělí osadu na dvě části. Jedna patří k Dobrušce, druhá k Podbřezí.

Studánka kdysi bývala proslaveným poutním místem. Legenda vypráví, že v r. 1669 sládek dobrušského pivovaru Jan Tmej, jinak Karafiát zvaný, náhle ztratil zrak. V noci měl pak vidění, že ho vyléčí jen voda ze studánky za hájovnou v Hradišťském lese. Stalo se tak a pak ji nemocní začali houfně navštěvovat. Dobrušská Spirochova kronika uvádí celkem 25 pacientů, kteří si zde vyléčili různé choroby. V r. 1741 tehdejší lékařská komise ověřila léčebné účinky zdejší vody. Pak opočenská vrchnost zřídila u pramene kapli, r. 1755 zasvěcenou P. Marii.

R. 1760 byla opodál postavena neobvyklá socha sv. Jana Nepomuckého, jako spěchajícího poutníka.

Dne 22. 6. 1905 byl zde položen základní kámen k vybudování Božího hrobu a křížové cesty, dovezený sem ze zříceniny nedalekého bývalého cháborského hradu. Když byla v r. 1950 ve Studánce zrušena hospoda, zdejší kdysi slavné poutě ustaly nadobro.

Velikou pozornost dějinám této vísky věnoval tamní rodák Karel Petr, autor třísvazkového díla „O zašlých krásách rodného kraje".

Jindřich Buchal.

FOTOGRAFIE Z OBCE PODBŘEZÍ

Vlevo Obecní úřad, v pozadí hostinec „Skalka“..

Škola v Podbřezí.

Pohled na zámek Skalka..

Zámek Skalka, vlevo škola, v popředí Zlatý potok.

Pohled na zámek při příjezdu od Mastů nebo obce Dobré.

Zlatý potok ve směru k Židovskému hřbitovu.

Zátiší pod zámkem u Zlatého potoka.

Židovský hřbitov v lese u splavu.

Splav na Zlatém potoce u Židovského hřbitova..

Obecní úřad a hasičská zbrojnice..

Lávka na cestě k Židovskému hřbitovu.

Na návsi.

Pohled k zámku přes upravenou náves..

Výjezd z návsi v Podbřezí k hlavní silnici.

A opět pohled na lákavý hostinec.

Louky nad obcí Podbřezí.

Kaple u „Studánky“..

Jedna z dalších usedlostí s křížem a zvonicí.

Jedna z usedlostí nedaleko Studánky.

Idylka s pasoucím se koněm.

Rybníček s hastrmanem nad Lhotou-Netřeba..

Lhota-Netřeba.

Vjezd do Lhoty-Netřeba od Mastů a Dobrého..

Náves v obci Lhota-Netřeba.

Častý obrázek na loukách nad Podbřezím - pasoucí se krávy.

Vjezd do Podbřezí od Chábor zadem.

Španělský kříž nedaleko Podbřezí - pochází až z napoleonských válek.

Jeden z pohledů na zámek Skalka.

Pěkný parčík nad návsí v Podbřezí.

Hlavní silnice - směr na Dobrušku.

Hlavní silnice k Rychnovu. V pozadí motorest Skalka.

Vjezd do Podbřezí z hlavní silnice.

Židovský hřbitov ve stínu lesa a nedaleko hučícího splavu na Zlatém potoce.Úctyhodné a zajímavé místo.

Podbřezí - průhled směrem k návsi ale i k zámku Skalka.

ČESKÁ POŠTA
ČESKÁ POJIŠŤOVNA
Poštovní spořitelna
VEŘEJNÁ KNIHOVNA INTERNET

STŘEDISKO VRCHOLOVÉHO SPORTU
ZO Podbřezí

4329
Lhota Netřeba
PODBŘEZÍ - NÁVES 1.6
PODBŘEZÍ - SKALKA 1.4

30

Spomocí Boží postaveno
L. P. 1900.
Frant. a Marie Koblása
Čís. 34

LÍPA SVOBODY

vysazena 25. 4. 1920
u příležitosti 70. výročí
narození T. G. Masaryka,
1. prezidenta samostatného
Československa.

MILÉNIOVÁ LÍPA

vysazena 12.5. 2001
při svěcení znaku
a praporu obce Podbřezí
a na oslavu
příchodu nového tisíciletí.

POHLEDY Z MĚSTA

Novoměstské vyhlídky - zde uvedené, jsou ta nejlepší místa, odkud se můžete podívat na Nové Město nad Metují. Už jsem tam byl mnohokrát. A stále je na co se dívat. Krása.

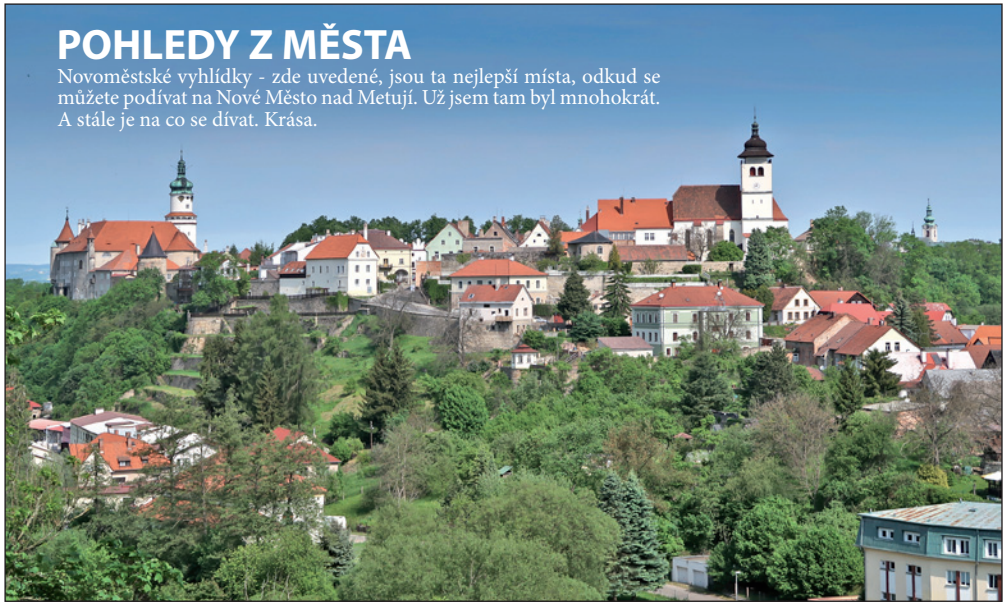

Jarní pohled z Dvořáčkovy vyhlídky.

Jarní pohled z Juránkovy vyhlídky.

Jarní pohled z vyhlídky na Žďáru.

A ještě jeden pohled z Juránkovy vyhlídky..

Juránkova vyhlídka. Foto J.B.

OD KLADSKÉHO POMEZÍ

Články z doby mezi válkami.

Na českokladských hranicích.

Dokončení.

Ten podzimek po kosteleckém ohni r. 1831, kdy krátce po žních od baráku při panském rybníce v měs- tysi Kostelci u Náchoda1) vyhořelo 60 čísel a do podvalí, začínal smutně a posměšné zpívání:

»Oberjégr, dobrý střelec,
zapálil jest on Kostelec«

zaznělo v sousedství ledva po obžinkách. Posvícení byla jako zakřiknutá, na »dupák« nebylo pomyšlení, nevábily novomódní »galopy« ani »tajče«, na buben ani neuhodili a lesnice truchle zněly jen úvozovou cestou ke hřbitovu.

Z Polska, kde hořelo povstání a bouřila vojna s Rusem, stěhovala se k nám cholera a předcházely ji strachy. Zapadlé, smutné a poplašené oči i znamení na nebi viděly — a nedobrá, děsivá.

Neznámý písař, pokračovatel v německočermenské kronice, začaté kantorem Janem Šmídou ještě za vlády Marie Terezie, poznamenává:

»Roku 1831 uďálo se takový znamení na obloze červené od letního vejchodu do letního západu tak asi na tři sáhy na jednom místě byla taková záplava jako od ohně, pak zas jako samý metly a to se stalo před tou nemocí. Ta nemoc byla tuze smutná, nevěděl žádnej, jestli rána dočká.«

Tenkrát už úřady proti moru nenařizovaly modlení jako před 82 lety, když v zimě r. 1749 ve slánském dvoře dobytek dočista vyhynul a také už náchodská vrchnost nedávala na mše k sv. Leonardovi, jakž ještě z opatrnosti a »pro všechno všudy« učinila dne 6. Nowembra 1766 při silně začínajícím pádu dobytka.

V roce 1831 úřady do boje proti přímorku vytáhly s lejstry, zákazy, vojenskými kordony a kvery!

V polou září 1831 zatáhli hlídkami říšské hranice od Slánského mostu po lukách vzhůru k Poříčí, Žďárkám, Machovu a na broumovskou stranu i dolů ke Kačerovu kříži, za Čermnou, Borovou do hor a lesů na poledni.

Dnem i nocí stáli po hranicích robotou sedlák, chalupník i podruh na cizí lavici hlídajíce ostře, aby z prajské strany k nám do Čech ani myš neproklouzla. Zacházka, nezacházka — každého vrátili, ať chtěl starou celní cestou za žďáreckými humny, či vedle běloveckých lázní2), a podle nového kamenného domu lázeňského (vystavěn r. 1829) někde od Březové — každého poukázali na hraniční Slánský most.

Z nové celnice vystěhovali hraničně myslivce do staré celny ve městě hned u mostu za Radechóvkou stranou rasovny a z kamenné, jednopatrové budovy zřídili kontumační stanici — učiněný arest, kde veselou »zelenou krev« vystřídal mrzutý, v octě naložený a jalovcem vyuzený felčar a jeho zakuklení spomocníci.

»V tom čase bylo to tak říděný« — píše čermenský kronikář — »kteří lidé skerze své handle museli do Čech, ten musil pobýti na tom kontomatě 20, pak 10 dní, toho člověka každý ráno a večír podkuřovali, a když byl tak vyprubírovaný, tak moch jít po svým obchodu.«

Protekce neplatila! Paní hraběnku Stadionovou, jež se dvěma slečnami jelenovského hraběte Magnis ujížděla ze Slezska a na Vídeň — čapli první!

Týden před svatým Václavem vesnické »posty« vystřídali vojáci pluku Palombini a ti zařizovali se na zimu. Robotníci navezli dřev, pojednaní tesaři jako kati pustili se do díla a po hranicích na dostřel vyrůstaly strážní domky, v nichž se vždy uvelebilo 12 mužů. Těch »čardaků« bělalo se do Machova 24 a na broumovskou stranu ke stu. A všude v nich vojáci v černých »kolomaznicích« na hlavě a s puškou a bodákem na rameni. V každé obci žloutla „za drátem" opršelá cedule ze zámku, na níž bylo černé na bílém, že hranice uzavřeny, že nikdo přes hranice nesmí a že vojáci na toho, kdo by se na zavolání nezastavil, mají poručeno střílet. Totéž hlásili s kazatelny velebníčkové a ostatním hezky zhurta pověděl, když teletinu na bubnu řádně rozbouřil, obecní servus.

Hraničním celníkům se na staré celnici na předměstí Krajském tuze nelíbilo a ještě smutněji bylo v kontumaci uzavřeným dámám. Na hlučné jindy celnici bylo jako po vymření; peřiny páchly jalovcem, do všeho sypali heřmánek, talíře omývali v octě a z doktora i »obslužníků« čpěl kafr. Jen v pondělí a ve čtvrtek říšská silnice oživla. Kousek za celnicí v prostranné, průjezdné kolně scházeli se kupci — naši i z Kladska. Ale jen k dvojité, sáh široké přepážce, v níž v jalovcovém dýmu úřadovali pojednaní služebníci, jimž předávali zboží i peníze. Odebírali vše po lopatě, a kdo by se jích holou rukou dotkl, stěhoval se na 10 dní do kontumace. Měd i stříbro v octě omývali, papírové peníze na řeřavém uhlí prokuřovali, chodíce z kolny a do kolny jen s vojáky.

»Aby ta pára od těch prajskejch lidu na nikoho nepřišla« — kaprálská hůl klestila v zástupu na 20 kroků širokou ulici.

Prušáci uchystali se na morového vetřelce ještě důkladněji! Za Slánským mostem stavěli malou pevnůstku, na niž kladské velitelství povolilo 3000 bílých tolarů. Čtverhran na 400 kroků v obvodu obehnali příkopem, na palisady — do osm loket vysoké hradby — padl celý maločermenský lesík za 3200 zl. stříbra; pustili se i do studně, nahasili na 100 korců vápna, svezli kamene a fošen — ale nové »opevnění« pruských granátníků se nedočkalo! V týdnu bylo zřejmo, že »cholera morbus« se ani těch prajských opatření nelekne, když ordonance poslušně hlásily, že nemoc všechny, i několikeronásobné a znova utvořené kordony — přeskakuje a lidi napořád dáví.

»Vojskem a lidem obtaženy byly hranice, ale ona co duch přes hory a doly, vojska a řeky protáhla se neviditelně! V osmi a také ve třech hodinách i nejsilnější lidi ustrojila si k smrti.

Zámecká vrchnost už nemusela — jako v době velkého moru r. 1680 — zapovídati pohřební průvody náchodským, kteří se tenkrát v radě usnesli, »pokudž Pán Bůh toto město morovou ranou navštíviti by ráčil, aby se mrtvým tělům křesťanským starodávným způsobem pro vody činily«.

Kdo nemusel, nešel!

Samý konec října propukl mor v Králíkách a v měsíci byl v Praze, Mlhavý listopad a prosinec i vlhký leden 1832 silně posloužily, že se mor rozmohl. V Náchodě jen proskočil, ale v Skalici umřelo 80 osob, na Hronovsko a Poličko ulehl krutě. V Machově za 14 dní umřelo 118 osob a v Polici dnem i nocí v mokré hlíně kopali hroby do zásoby.

Smutné časy. Hodiny i za dne dlouhé, a noci k nepřečkání! Zarudlá jitra vstávala nad lesy, když se z chalup a statků brali ke hřbitovu; vlhká žluť smutných západů dívala se do oken, když z bolestného lůžka vynášeli za humna zcuchanou, provlhlou slámu, aneb s umrlčím prknem spěchali na rozcestí. Mnohdy však ze dveří nevyšel už nikdo: chalupa vymřela!

Za dne umíráček neplašil: »hodinku« vyzváněli samým večerem a společně všem, kteří toho dne dotrpěli.

Plíseň morových let vane z vybledlých řádků vrstevníků. Slyšme, co pro památku si zapisuje J. M. Ludvík:

»Požádán od p. faráře hronovského, (J. Regnera), svého milého z Náchoda soukaplana, abych tam zpívanou obětoval mši v neděli dne 6. února 1832, ostal jsem tam do třetího dne, an pan kaplan ulehl po mnohém zaopatřování a p. farář umdléval. Sotva tři hodiny jsem za ty tři noci poležel, an jsem jich 36 zaopatřil a 21 pochoval. Bylotě dne 7. února 10 a dne 11. února 15 těl pochováno najednou. Lidé věru jako pitomí a vyjevení doprovázeli je k hrobu, a jen tiché zlykání a vzdychání slyšeti bylo. A hle, právě z nich jeden navrátiv se domů po 3 hodině položen zsinalý na prkně.«

Neméně dojemně vypravují i Bergmannovy »Letopisy památních událostí evanjelicko-křesťanské obce v Stroužným.«

Nahlížíme v nich chudičkým tkalcům pod skalnatým Borem takřka do srdce, jak s teskným odevzdáním — pobudeš, nebudeš — strojí se křesťansky, když nadešel umírání čas, k hodince smrti.

Evangelický pastor Bergmann, zvěčněný Jiráskem, píše doslova:

»Určil jsem pro obec mou den slavnosti přípravy k blížící se života nejistotě. Při které všichni do vůle boží se poničivše slavili sme večeři Páně jako odcházející, a pak s dobrou myslí očekávali sme toho anděla zhoubce«.

Ale v ten těžký čas všichni při horách tak zbožní nebyli a mnozí, přemnozí řídili se příkladem padolského Doubenusa a samožitná s jalovčinkou byla jim nejlepší medicínou. A tomu čertovu koření věřili i později, když v letech 1850 a 1855 cholera plašila opět, ba r. 1866 pokřtili páni Prušáci »zaručeně účinkující« kořalku proti choleře jménem »Náchod«.

Ale cholera se na »hapatyku« neptala a brala napořád — opilce a bázlivce nejdřív.

V ten tesklivý čas, když lehaje nikdo nevěděl, zda se rána dočká, ve Velkém Poříčí v chalupě u Seidlů bývalo »shromáždění«. Vyhublí, od ranců přihnutí tkalci si podávali dveře a když v ztemnělé světnici plachetkou zastřeli okna a v loučníku zapraskala louč, zavzněla zbožná: »Vítej, vítej, Jezu Kriste!« Hospodář Seidl, jemuž hronovský Hejniš dal ducha a naučil rozumět Písmu, přečetl z bible citát a spustil výklad. Všem z duše!

Domluvili, dozpívali. Když v hodinách hrklo a uhodila 10., ztráceli se do smutné noci. I katolíci přicházeli v těžkých časích pro posilnění těšíce se z poznané pravdy a pobožných výkladů. Ale k veřejnému »odstupu« to nepřivedli, ač i po choleře na »shromáždění«

nezapomínali; mocné hnutí evangelické počíná na Hronovsku teprv po r. 1854.

Tenkrát po napoleonských válkách žijí u nás kněží-buditelé. Život a působení Josefa Regnera-Havlovického (*1794 v Havlovicích, +1852 v Náchodě), jest osou Jiráskova »U nás« a týž spisovatel vzkřísil i postavy jiných kněží vlastenců, zejména Josefa Myslimíra Ludvíka (1796—1856) a Josefa Liboslava Zieglera. V letech 1809—1817 jest nízká, dřevěná fara v Dobřanech středem vlasteneckého snažení českého severovýchodu. Ze zapadlé fary rozlétají se dopisy adresované nejvzácnějším spisovatelům; básník »Vznešenosti přírody« Milota Zdirád Polák, kdykoliv se s bojiště vrací, bývá tu hostem; (+ 1847), učený kupec dobrušský Fr. Ladislav Hek, známý z Jiráskova F. L. Věka, je u pomalého černovlasého faráře jako doma, a 6. října 1814, kdy už podzim střásal zažloutlé listí s lip před farou a u kostela, odkládá na dobřanské faře modrý, límcový plášť vysoký, bělovlasý stařec — patriarcha Josef Dobrovský. Zažloutlé, švabachem vlastní rukou Dobrovského psané řádky dobřanskou faru posvětily.

Ale žili i jiní, jejichž hroby zapadly! Ten čas — kousek za lesy — v Dobrém farářuje učený doktor filosofie Václav Záhorský (*1748—+1824). Je o 5 let starší Dobrovského a téměř o půl století Zieglera. Nepíše do časopisů, neskládá rýmů: pod šindelovou střechou horské fary odumřel světu i učeným přátelům.

Stařičký osvícenec beseduje jen s horskými písmáky. Konsistoř na něho zapomněla, ale horský lid má jej rád a nejraději hlinecký František Smola. Často, přečasto spolu rozmlouvají přemítajíce o záhadách života, a stařičký katolický kněz — nevěda — probouzí v Smolovi evangelického hloubala. Ale tomu už je kupa let! Záhorského pochovali právě před 100 lety, na Smolu také dávno zapomněli, ale na jeho vyučence a druha — rovenského Poula — jsem se.ještě doptal! Živý, přibledlý tkadlec v hřebíčkovém šosáku a s věnečkem bílých vousů pod bradou, tak jej staří pamatovali. »Kněžskej člověk« — vzpomínali a doložili, že tehdáž časy byly zlé a »evandělík« Poul se neprojádřil zůstávaje jen »skrytej«. Teprve syn jeho písmák Jozue Poul (+ 1906), také tkadlec, vystupuje veřejně na Dolích pod Nedvězím (u Dobřan) a kolem sebe po r. 1849 shromažďuje hlouček »bratří« a »sestej« — prvých evangelíků na horách.

O nich a o bouři, jež se r. 1851 strhla proti nim na Novém Hrádku, píše v Havlíčkově »Slovanu« (1851, 120—129) klášterecký evang. ref. duchovní správce Jan Veselý a zajímavě v »Pamětech« vypravuje Al. Jirásek. S Jozue Poulem se Jirásek mnoho stýkal a jeho rukopisné paměti — »Počátkové a okolnosti, ze kterých vznikla nynější malá ještě Společnost údů evangel. reformovaných v okolí Tis, odvětví čili filiálka od sboru Hronovského« jsou jedním z pramenů Jiráskovy kroniky »U nás«.

»Skryté semeno« klíčilo též jinde! K dějinám našeho kraje váže se i nové náboženské hnutí let šedesátých, spjaté se jménem Jana Balcara, rodáka hornoradechovského (* 1832). zakladatele »svobodné evangelické církve české«. J. Balcar byl tkadlec, písmák a v náboženských otázkách samouk. Za mlada tovaryšil na Slavíkově, pak tkalcoval pro sebe přivydělávaje si zedničinou. Záhy přistoupil k církvi reformované, ale že tehda kazatele v Hronově nebylo a do Kláštera za Opočno dobrých 6 hodin, vedl »shromáždění« sám a doma, V chalupě jeho »Pod hájkem« na cestě z Radechové ke zbečnickým Končinám bývalo v neděli dopoledne jako v kostele, ba »bratři« přicházeli někdy i na celý den nosíce si živobytí s sebou.

Po roce 1863, kdy strouženský kazatel Kurtz, jenž býval na Strahově premonstrátem, přestoupil k evangelické svobodné církvi, strhl příkladem svým i Balcara, jenž u něho býval, a mnoho jiných. Dosud svérázné české hnutí navazuje krátce potom styky s cizinou, jmenovitě s Ochranovskými. Tehdy stává se Čermná u Lanškrouna ohniskem a tamní kazatel Hartwig, pobožný Němec, česky jen špatně mluvící, osou nových náboženských směrů. Rozvrácený sbor reformovaný »Pod Chocholoušem« v Hronově po cestujícím kazateli Pavlu Jelenovi upevňuje Jan Šára (1843—1923), jehož obrázek vykreslil v »Pamětech« už za živobytí přítel jeho Alois Jirásek. Měl faráře Šáru z duše rád a jistě, že styky se Šárou působily, že v kronice rodného Mistrova kraje tolik místa věnováno náboženskému životu horských tkalců a starosvětských písmáků. Do Hronova přišel Sára r. 1872 a jako »cestující kazatel« zbrousil hora za ta léta křížem krážem a často, přečasto on i jeho průvodčí, jenž mu biblí, talár a »husitskou« nosíval, zaslechli posměšný bekot některého nezbedy, jenž až kus za chalupu »helvity« vyprovázel; často pronásledovalo je všetečné a nenávistné: »Berani, kam jdete na ranní?«

Balcarovou pravou rukou byl v Německé Čermné upřímný Čech Hauk, u něhož se též »probuzení« bratři scházívali. Na »Pod hájek« k Balcarovi mnoho chodíval i z Řešetové Lhoty rychtářův syn Jindřich Novotný, jejž vyškolil starý písmák Dobeš, který v chalupě »Na hačkách« (ve Lhotě Řešetové) předčítával v shromáždění ze Sartoriovy postily a také po svém vykládal. Novotný, jenž se vzdělal v letech 1870—1874 podporou americké misijní společnosti v Chrischoně u Basileje, stal se předním šiřitelem nové církve. Zemřel 1912 v Praze. Balcar také rok pobyl ve Skotsku, ale anglicky se nenaučil, a starý, vousatý písmák řídil svůj »balcarácký sbor« po táru nejdřív v Tisu, později v Bystrém, kdež i zemřel.

V letech 40 a 50 prožívá náš kraj i hospodářský přerod: mizí len a přádlo a do hor stěhuje se bavlna, strojní příze a — fabriky.

A v dýmu továrních komínů ruční tkalcovina div se nezalkne. Ztraceného zdraví nedodá jí už nikdo!

Tkalcovské cechy někdy samostatné, pak spojené s mezuláníky, punčocháři, huňaři a soukeníky, umřely na úbytě. Tkalcovskou nemocí! Slavně se vedlo tkalcům před válkou třicetiletou, kdy pracovali většinou ve městech a pro sebe. Hůře bylo, když nejen sedláky a chalupníky, ale i tkalce spjala vrchnost robotou. Ještě roku 1681 upředli poddaní pro náchodskou vrchnost 700 štuk a utkali 1683 kopy. Tenkrát v našich horách tkali nejen lněnou přízi, ale i konopí. »Vydavač« —vrchnost — platila od štuky po 7 kr., a tkadlec za plat, jejž dostal od kopy tenkého plátna, do níž se setkalo 12 až 13 štuk, jistě nezbujněl! Dle zámeckých účtů náchodských r. 1679 utržila vrchnost za 224 kopy 1290 zl. Ale ani tak se robotní dílo nevyplácelo, a když se páni nepředali, tkalci hojili se jinak: šidili, tkali řídce, odváděli za uherský měsíc a na zámku nestačili pokutovat. Platili robotníkům v krejcařích, ale pokuty sbírali po zlatkách. Tak r. 1699 zpokutovali brusnického tkalce, »že řídce tkal«, 10 zl; rychtáři račskému, »že v pravý čas uložených 161 štuk předíva neodvedly uložili pokutou také 10 jednušek; a totéž vyměřili i brusnickému — také odkladovi.

Roku 1706 převedli páni robotu přádla a tkaní na plat a platili ročně na penězích sedlák 30 kr., půlsedlák a zahradník 18, chalupník 12, podruh 6, tkadlec ze řemesla 12 kr. Jen svobodnící a rychtáři byli platu prostí a taktéž od přádla i tkaní osvobozena byla městečka Skalice a Úpice.

Roku 1775 bylo ručních tkalců: v Bělovci 4, ve St. Městě 4, na Sendraži 8, v Mezilesí 11, v Malé Čermné 5, v Slaném 37, v Březové 23 a platili po 12 krejcařích ročně ze stavu.

Ale přezné i plátěné trhy bývaly slavné! Police měla středy, Náchod čtvrtky, Úpici pak zvláštní výsadou r. 1761 povolila Marie Terezie přezné a plátenické trhy úterní.

Nejslavnější bývaly pro celé podhoří pondělní trhy trutnovské, jež měly týž význam pro Podkrkonoší jako na slezské straně páteční trhy v Landshutě; zde i v Trutnově nejen vesele míchaly se peníze, ale hory dostávaly z »kraje« i živobytí.

Trutnovská bursa na len a lněnou přízi udržela se podnes a dosud Trutnov jest pro celou republiku středem obchodu surovým lnem, jako jím zůstal slezský Landshut (vedle Bielefeldu ve Vestfálsku) pro celé Německo.

Náchodské jarmarky jsou jen stínem toho, co bývávalo, když ještě koncem 18. století den před nimi všemi zvony vyzváněli, kdy 12 žoldnéřů i mnoho přijednané jarmareční stráže vyrukovalo »pro pořádek« a 20 sousedů chystalo kožené kapsáře, aby ve branách i na rynku od kramářů vybírali mýta a poplatky. Také čtvrteční týdenní trhy náchodské, kdy na podsíni u děkanství stála řada stolic ve třech stupních, kde sedávali pláteníci vykládajíce »veby«, jsou jen vzpomínkou a přezák z kraje s »ládovanou« fůrou již »na městě« nezarazí. Modrooký len se již se strání nad Náchodem neusmívá, starým pazdernám dávno »červený kohout« odzpíval, a hroby výměnkářů, kteří měli »děláno« vedle »sezení« a »sypaného« ještě záhon lnu, bezpočtukráte na horských hřbitůvcích podzimní deště »urosily«. U nás sedlák na Urbanův den len síti zapomněl, ale na Broumovsku a Policku ještě děvčata v masopustě skáčí a hodně vysoko, jen aby se len zvedl. Tam bychom se ještě ohřáli v pazderně i našli bohaté přezáky. Pazderny, jež stojí ještě pod žernovským kopcem, jsou už babičky — na umření!

Ruční tkalcovina vadne již od poloviny 18. století a ani Josef II., jenž se r. 1779 na vlastní oči přesvědčil o bídě horských tkalců, ani pruský král Fridrich II. peněžními podporami jí na nohy nepomohli. Patent Josefův ze dne 3. listopadu 1784, jejž s kazatelnice ohlašovali, že mrtvá těla ne v rakvích, ale toliko v plátěném pytli jest dovoleno pochovávati, tkalce, jímž měl vlastně pomáhat — zle pobouřil. Dobrošovští 9. téhož měsíce poslechli a první — mrtvolku dítěte — v plátěném pytli zahrabali, ale druhého dne náchodský soused Josef Kolínský, jenž manželku svoji pochovával, neposlechl!

Pro svoji nejmilejší pořídil rakev a dubovou, a ten »patentní pytel« jen navlékl na truhlu »pro čerta«. Ale ten nespal, pantátu udali a za trest celý den na nebožku mámu a císařský patent vzpomínal — v šatlavě.

Ale mrtví v plátěných pytlích zašlého blahobytu nevzkřísili! Marně ve farní pamětnici náchodské žehrá děkan Lukavský na »ohavný

průmysl v bavlně«; na piano vyzní v povídce »Chudí lidé« i povzdech koudelí obraného souseda kosteleckého — Hlouška, jejž r. 1836 Božena Němcová zastala při kolovratě:

»Co nastala plátna strojní, bavlnou míchaná, jsme zabití. Čím dále to bude hůře.«

Ale bavlna se neptá a stěhuje se přece, s ní pak i mechanické stavy a vřetena.

Když v Prusku v Hiršperku, Šmidberku a Valdenburku strojní příze bavlněná již slavně panuje a na Trut- novsku prokvítá, v zimě roku 1829 od Kostelce vzhůru k Čertovině brouzdá se sněhem čertovínský Václav Brož č. 16 s kosteleckým Antonínem Pinkavou. A těžce! Klapou až z Trutnova a nesou od Faltise v plachetce první »paklata« bavlny. Ale kartounu by neutkali, kdyby neporadil soused Jezbera, jenž ve Slezích to novomódní dílo trochu okoukal.

První bavlna na Náchodsku!

Pak se divme, že krátce před r. 1800, když matka »paní kněžny« s princeznami o Božím těle na sebe navlékla čistě vyžehlené, proužkované kanafasky, že se celý Náchod — jak olešnická pamětnice vypravuje, za zámeckým panstvem zvědavě a s obdivem otáčel!

Bavlna uchytla se rázem. Už roku následujícího pro Ferd. Umlaufa do Vrchlabí pracuje na Náchodsku 600 tkalců a firma má zde faktory: Ant. Pinkavu v Kostelci, Jana Ptáčka z České Čermné, Matěje Svorce z Bě- lovce, Jana Hejdu z Malé Čermné, Fr. Martince z Hronova a Josefa Bartoně ze Lhoty u Machova.

Za 7 let potom píská na Náchodsku první přádelna, hnaná parou a vodou. Postavili ji r. 1837, kdy ruční tkadlec na kopě plátna s bídou vydělává jen 11/2 zl., Slezáci Lobecke a Lindheim ve Skalici, kousek pod dvorem na t. zv. »volovnici«. Děkan novoměstský Jan Karel Rojek, vydávaje r. 1856 Ludvíkovy »Památky« novou tu fabriku popisuje:

»Zařídivše náhon vodní 1400 loktů dlouhý, zbudovali továrnu úhlednou, zdéli 100 loket, mimo přízemku o třech poschodích se čtvrtým pod střechou, s prostorným skladištěm a domovním příbytkem. Pracuje se v ní dnem i nocí, kdež po 300 dělníků se střídá.«

J. M. Ludvík, v originále psaném o 19 let dříve, končí však jinak:

»Pracuje v ní obyčejně 300 osob malých i dorostlých«,

Těžko si představíme, co v posledcích třech slovech skryto sociální bídy! Ve skalické přádelně pracovaly i děti mladší 12 let — a od noci do noci — 13 až 14 hodin denně! A zahnala je tam bída, přilákal výdělek.

Ne bez pohnutí čteme v Havlíčkových »Národních Novinách« (1848 č. 18) v pojednání »Slovo včas!« (O fa- brických školách) prosbu pisatele karlínského »učitelského«, jenž v »karntounkách« tamních přehlédl sám nezměrnou bídu nevyspělých tělíček: »Nebylo by mnohem spanilejší, hodnosti lidské důstojnější, o lásce k bližnímu, ku člověčenství, ke státu více svědčící, ano pro pp.: fabrikanty i užitečnější, kdyby na místě 13—14 hodin jen 10 hodin dítky pracovati nechávali?«

Není divu, že se tkalci tehdy bouřili! Drsné scény, jež líčí německý dramatik Gérhard Hauptmann ve dramatě »Tkalci« vyrostly ze skutečnosti a podkladem jsou jim tkalcovské bouře v červnu 1844 v pruských obcích Peterswaldau a Langeubielau — v blízkém našem sousedství za Hejšovinou.

Ušlechtilý děkan náchodský Josef Regner chtěl tkalcům pomoci a s baronem Nádherným a náchodským vrchním Ottou Erichem (+1864) zavádějí přádelní školy, kdež učili přísti jemnou přízi po vestfálském způsobu.

Školu začínaly přástevnice kostelem a pan děkan kolovrátky světil!

Z jara 1848, kdy na panství náchodském mezi tkalci a přástevníky propukla nespokojenost, když dílo stálo a nebylo co jísti, dvorní rada Otto Erich cizozemské mašinové příze na panství užívati zakázal.

Ale řeky nezastavíš, třebas dopisovatel Havlíčkův J. Dítě z Náchoda v »Národních Novinách« (roč. 1848, č, 50) si libuje, »že tím způsobem mašinová příze přestala... a ruční hned o 3—4 groše připlatila.«

Vývoj bral se jinak a jinudy! Továrny zvítězily a obohatily Němce. Zakladatelé továrního průmyslu textilního v Podkrkonoší Jan Liebig — (1802—1870), Fr. Schmitt (1818— 1883), Benedikt Schroll (1790-1876) byli Němci a rodáci broumovští. Kostelecký Leopold Ábeles, náchodský Jakob Oberländer, Isák Mauthner a H. S. Doctor byli izraelité. Český člověk dlouho jen s panských stolů drobečky sbíraje — sloužil.

Roku 1864 zakládá Izák Piek na babských lukách přádelnu na len, jež teprv později přeměněna na spřádání bavlny.

Bartoňova továrna v Bražci zadýmala do sousedních lesů teprv roku 1884 a hrčelo tam pouze 26 stavů, ale již roku 1892 vzniká samostatný tovární podnik Ladislava Bartoně v České Skalici a r. 1905 roztáčí se 75.000 vřeten v Bartoňově přádelně ve Starém Městě n. M.

Průkopník českého průmyslu náchodského, vysoký bílý kmet Josef Bartoň-Dobenín st., umírá teprv r. 1920 — dvaaosmdesátiletý. Vyprovází jej celé město a z radnice: odchází jím největší náchodský mecenáš!

Běh událostí od r. 1848 rozlévá se příliš do široka a škoda, že vymezený mi rámec naším časopisem nestačí, abych vylíčil to, co tane mi na mysli. Řada obrazů: červánky svobody r. 1848, soumrak po prosinci 1850, vojna 1866, bujará »doba táborů«, rozvoj našeho kraje před koncem století i události spjaté s 28. říjnem.

Ne, o roku 1848 už nebudu vypravovati, jen povzdech, povzdech kněze-vlastence J. M. Ludvíka zachytím. Nebyl pro veřejnost a vytryskl bývalému bohušínskému faráři jen tak maně, když se všechny naše státoprávní sny řítily a česká duše jen už vzpomínala:

»Rok 1848 byl radostí opojnou: lid i národ zbaven těžkého jha oddýchal volným a živným vzduchem, v němž se měl znovu naroditi. Bylať to jedna z oněch dob kratinkých, které v okamžitosti své obsahují celý obzor nad- šenosti a naděje, které národové očekávají po celé věky, kterých okoušejí několik dní, a kterých nezapomínají, ač brzo o ně připraveni opouštějí jich co nějakého krásného snu, znovu upadnouce do všech skutečností, obtížností a těžkostí provázejících pracné žití národův.

Nic nedělá! Tyto doby krátkého a klamného blaha jsou tak krásny a plny, že váží za mnoho století v životu člověčenstva.« — A léta letěla.

Jak bylo u nás r. 1866? V úterý před Petrem a Pavlem — 26. žhavého měsíce června, když císařský manifest »Mým národům!« již přes týden visel na rozích a tisícehlavá armáda pruská pod korunním princem Fridrichem a se »starým mrzoutem« — bílým, přikrčeným generálem von Steinmetz v čele — byla už jen málo hodin od hranic, tu teprv hlouček našich vojínů a pojednaní tesaři strhují Slánský most.

Nakvap — honem!

Dřevěný můstek přes Metuji (stál od r. 1834) mnoho ran tesařskou širočinou nepotřeboval! Zaskřípaly pily — a už sluncem ožehnutá, rozpukaná, černožlutá mádla se kácela, mostnice povolovaly a jen černobílá polovina visela nad vodou. Tu naši nechali —! »Nač — prý — nepřítele zbytečně dráždit!?

Ale ubohý houfek bílé pěchoty, pár kyrysnických palašů, dvě lesklá do modra a červena nabíhající, sluncem rozpálená děla na cestě u celnice, ani císařský kyrysník u mostu v těžké, mosazné helmici, v propoceném plášti, na vysoké hnědce, ve třmenech, připraven a s pistolí v ruce království neubránili!

Lesnatá, starodávná brána do něho zůstala neobsazena, vrata dokořán, a klíče od domu chňapl — bez boje — Prušák!

Už v podvečer byli tu! Všechno všudy tmavomodrými mraky zataženo. Bouře nad hlavou! Ukrutná!! — A všechna ta spousta lidstva, děl, koní a vozů, potu a prachu, železa i zpěněné krve úprkem k Náchodu — a dál, dál, cestou necestou, mořem klasů, přese všechno vzhůru na Branku, k dobenínskému kostelíku — a dál, dál do srdce Čech!!

Ten podvečer 26. června 1866 u Slánského mostu třeskla první rána!

Léta přešla.

Zdupaný klas na bojištích vstal, vyplašený pták se vrátil, slza a krev horská políčka jen posvětily!

Co otce i dědy tížilo, už nebolí — a zdá se vnukům jen těžkým, dávným snem.

Výstražné ohně na pohraničních vartách dávno vychladly, krvavé jazyky přes lesy už neděsí: pohraniční hory usínají v pokoji, tiše.

U Slánského mostu český lev klidně se dívá na pruskou orlici; pohraniční sloup se nechvěje, most pod kolesy děl, kopytem jízdy a okovanou botou pruského pěšáka se neotřásá!

Dojeli, přejeli a český rod vše přežil, přečkal a — dočkal! Jako ty šedé skály, jako ty hory na pomezí!

Pohraniční hory!

Modré, zasněné dívají se od severovýchodního obzoru daleko do českého kraje

Poznámka:

Vedle příslušné historické literatury, místních kronik, rodinných zápisů, souvěkých listů, dopisů, účtů i tradic řadu zajímavých kulturních dat poskytla mi tiskem J. K. Rojkem r. 1856 nevydaná část rukopisu Jos. Myslimíra Ludvíka: »Staré památky Náchodska, totiž hradu, města i celého panství.«

INSPIROMAT

I. Mladý gentleman, který se hodlá oženit, by se rád seznámil - pokračování.

Poměr, který se vytvoří šťastným manželstvím, je tak intimní a tak proniká celým životem obou stran, že nikdo nemá ve svém životě současně místa pro víc než jeden takový poměr
SHAW.

Třetí ve hře je ten, co není
RILKE.

Oženit se předpokládá... jistotu a bez ní nemůže spojení jedné osamělosti s druhou osamělostí vytvořit vlast, vytvoří naopak galeje.
KAFKA.

Lidé se chtějí sebe zmocniti. A nejvíce v lásce. Tím také svrchovaně trpí. Poznávají, že člověk je v jádru svobodný; byť bychom jakkoli pevně drželi jeho srdce, nikdy tomu nevěříme.
WOLKER.

Trvalá malá pochybnost, kterou je třeba konejšit, toť to, co zakládá věčnou touhu, toť to, co zakládá život šťastné lásky.
STENDHAL.

Manželství je jako obležená pevnost: kdo je venku, chce dovnitř a kdo je uvnitř, chce ven.
ARABSKÉ PŘÍSLOVÍ.

Rozvod se objevuje v historii současně s manželstvím. Nebo snad — o několik týdnů později.
VOLTAIRE.

Hlavní příčinou rozvodů je manželství.
ACHARD.

Lidé žijící v pohodlném manželství se domnívají, že když jiné páry jsou na tom hůře, že to musí být jejich vina, právě tak jako se bohatí rádi domýšlejí, že chudí si sami způsobili chudobu a dobře jim tak.
SHAW.

Po deseti letech manželství rozluka nesmí být možná.
NAPOLEON.

Kde som si mladost zjedla, tam si chcem i starost.
SLOVENSKÉ PŘÍSLOVÍ.
Katolická církev zakázala rozvod patrně proto, že se přesvědčily, že proti cizoložství právě jako proti smrti není léku.
ENGELS.

Místo manželů je proti sobě u sebe.
PÁRAL.

Je nutno mít úctu ke svobodě člověka, s kterým žijeme.
ČERNYŠEVSKIJ.

To musí být rovnost smýšlení a citu, stejná vzdělanost, obapolná důvěra a neomezená svoboda.
NĚMCOVÁ.

Svoboda rozvodu ve skutečnosti neznamená rozpad rodinných svazků, nýbrž naopak jejich upevnění na demokratických základech, které jsou v civilizované společnosti jedině možné a stabilní.
LENIN.

Nemá-li opravdovou touhu, nahradí ji manželstvím.
ČECHOV.

Nic tak neváže člověka k člověku, jako bezradnost.
N.N.

Představoval jsem si bez jakékoli ironie, co nerozlučitelného a prostého je poutá. Jednoho dne se vyvolili ledabyle navzájem po dvou a nebylo vůbec proč se opouštět.
BRETON.

Miláčku, zapomeňme na všechno, co se mezi námi nestalo.
IONESCO.

Není nic lepšího nad život bez manželství.
HORATIUS.

Další výhodou starého mládence je, že si může obouvat ponožky kterým chce koncem.
NESTROY.

Mládenec si žije jako král a umírá jako pes, ženatý žije jako pes a umírá jako král.
ANOUILH.

Kvůli společnosci sa aj františkán oženil.
SLOVENSKÉ PŘÍSLOVÍ.

Bojíte-li se samoty, nežeňte se.
ČECHOV.

Dosť času je dva roky pred smrťou sa oženiť.
SLOVENSKÉ PŘÍSLOVÍ.

Člověk je jenom potulný raubíř a uličník, když překročil třicátý rok a neoženil se.
GRILLPARZER.

K manželství je třeba odvahy, ale odvahy je zapotřebí také k chladnému a opuštěnému stáří.
STEVENSON.

Zdroj: Inspiromat 1964-Mladý gentleman, který se hodlá oženil, by se rád seznámil.

ŽERTOVNÉ OBRÁZKY

Zpracoval: ing. Jindřich Buchal, ČSA 821, Nové Město nad Metují, 54901.
www.novomestskykuryr.info.
Zveřejněno v „Novoměstském kurýru" vždy poslední den v příslušném měsíci.
Není určeno pro tisk. © Jindřich Buchal.

Podbřezí - část návsi, pohled od Obecního úřadu na vyhlášený hostinec. Foto J.B.

Podbřezí zámek - pěkný a fotogenický. Škoda, že nenabízí prohlídku. Foto J.B.